

Nabaiinlik Õpetajate Teadusinstituut

Tartu linna
noorte loodusesõprade
V kokkutulek

Kursusetöö bioloogias

Koostaja: Kai Pünger

Tartu 1983

I Sissejuhatus

Juba viiendat aastat toimub maikuu Tartu linna noorte looduse-õprade kokkutulek. See on planeeritud ca 100-le Tartu linna üldhariduskooli õpilasele.

Kokkutuleku lähiürijaks on Tartu Linna Noorte Looduseõprade Maja. Edusvõlt saadetakse kõikidele koolidele kutsed päevakavaga ning telefoni teel täpsustatakse osavõtjate arvud ning koostatakse nimetajad.

Traditsiooniliselt toimub igal aastal kokkutulek suunas Eestimaa paigas. Igal aastal lähitakse toppe-rada (või osa sellest), õpitakse linnulaulu ja tutvutakse taimestikuga kohtutakse antud paigas kodu-mu-jatega. Kõik kokkutulekud on lõppevad rõõstusega koolide noortekondade vahel toimude tundmises ja välklehtede koostamises. Parimaid noortekondi premitakse ja tehakse kokkuvõtte päevast.

II Polli-Karkni kulluuriloolis- maastikuline õppeada (lähitundasa)

See õppeada tutvustab tšht asu
Karkni-Halliste ürgorust, selle lähe-
mat ümbrust ja kirjand. A. Kitzbugi
elu ning loominguiga seotud kohti.
Õppeada algab Polli katribaari
kesuse juurest. Katribaari ja paigiga
põhjalikumalt tutvumiseks saab kohal
kõikide leppide skemaatilise suhtu.

1. Selle tutvustas katribaari e. Eesti
Eluajaluse ja Maapäranduse TUL
päävilgunduse asakonda ühe traditsio-
noolaja. Saine kuulda, et katribaad
hõlmavad ligi 200 ha ning looduskaitse
aluse paigi pindala on 5 ha. 35 aasta
jooksul on palju õuna-, ploomi- ja
majasõite antatud nagu näiteks õuna-
sordid: 'Aia ilu', 'Kaja', 'Kiir', 'Koit',
'Lõuliku', 'Meeleis', 'Polli kaunitar',
'Hidrumikollane talitõu', 'Sügis-õun',
'Talvemaadik' ja ploomisordid:
'Polli punaploom', 'Karkni ploom', 'Suhkur-
ploom' ning maanikasordid: 'Dr. A. Siimoni 47'
ja 'Dr. A. Siimoni 30', ka majasordid:
'Festival', 'Hiline must', 'Polli pikk-kobas' jt.
(A. Siimon jt., 1970).

2. Polli mõis (Pollenhof). Pollenhof kuulus kunagi Karksi orduleksi valdustesse. Rüütlimõisaks kujunes see peale Põhjasõda, kui keisrinna Jelizaveta kirjutas selle oma kantslerile Bestuzhev-Rjuminile (1744), kes selle mõisa oma mõis ja se kätt käest pättle kuni mõisate riigistamiseni 1919. a. Hästi hooldatud mõisast sai 1920. a. põllukool. 1929. a. liideti Polligas mõnna eramõis, samal aastal tänu mõnna puuviljagaardadele moodustati Polli Põllukoolis aiandusklass, mis 1935. a. muudeti 2-aastaseks aianduskooliks, mis töötas 1946. aastani. 1945. a. loodi puuviljagaardalaane seenuinstituts, mida juhatas ENSV teeneline kadlane Almander Tiimon (1900 - 1970).

Kas puu-
lõiged? Mõisapark on L. Lantli (1932) andmudel 170 liigiline. Pargi rajamist juhatas pargikujundaja Georg Kuphaldt, enamik istikuid loodi Pärnu sadama kaudu Soomaaalt. Pargis leidub 8 liiki vahtraid, 6 liiki pärni, 6 liiki nuipeid jne.

3. Turistidele väike Polli kauplus-kiosk, millest natukeses seinal on Polli valla-maja ehk. Kitzbergi maja. Esik KBL (1925) andmudel on A. Kitzbergi Karksi valda Pöögline 1871. aastal. 1880-1891. aastatel oli August Kitzberg ühinegelt

Palli, Kauri ja Põõle valla keryntaja
asukohta neis vallamajas. Muidas
kõnel kasvav lehis ja vahtrad majas
es olvad a. Kitzbugi istutatud.

④ Salumetsas sevas allika kaldal
lagendikeel kasvab kuum-mänd (kannikpuu).
Kuumel, mille kõrgus ulatas mäni,
murdus 1981. a. tormiga latv. Tüme
ümbermoot kuum on 151 cm, männil 166
cm.

⑤ Teemu koolas kõmalepäine teinle
poole maantud jäänare kumagisse
Põõle mõisa jahuamisse, mis on
ehitatud 1861. a. Sedu kutsutakse
Samaariks ja järe Samaar järe.
Jahu jahvatamine lõpetati mui 1969. a.,
nemel laamutati 1976. a. Muiame
mõlder oli Andres Aasmaa.

⑥ Koolas teeme peatuse Kauri
pärjäre aas. Järe rajas Nuiä 8 PT,
hektari maasumus tuli 11280 al. ja
kautmetri ne maasumus 27,4 kop. Ne-
kogusan 1 poolaas ja 2 saart. Pindala
on 19 ha, muiini nügavus 7 m niag
kemmine nügavus 4,2 m. Järe on
kalavikas ja mitmekesine taimestikult
(A. Mäe mets, 1977).

- 7) Ületades maanteed jõeannu rahu-
nitra sügure merel. Kauni paisjärgest
umbes 100 m kaugusel arvatavalt Polli
suurim rändrahn, mille ümber kütg
paljandub aja kaldad. Kohalikud
kutsuvad rahmu Maimu kiviaks.
Ümbristruvas nutras teltavate taimeliikidega nagu klorofüllitu karo-
pää, nutsipar, kopsuoli, lüpsilill,
kollane tšlane jt.
- 8) Järvetärses nutras teltavate kevadel
õitsevate liikidega nagu piirilill,
tšlane, nutrakikas, kanakoole ja
vassakali (luhamiidul), lüpsilill, laane-
lill, kammikend, kolduõges, kevadine
kurelaats, sõjamõel, kurnemurk
(luhamit) jt. Ka pui- ja pöosa-
likidele pöovahine tšhelepääs ning
linnulaulule (foto 1)
- 9) See tähis juhatab Papi kaluistule,
kus asetati lilled kultuuritegelaste
kandadele (M. Luukas end. kihel-
konnakoali juh. ja J. Roots Longi algkoali juh.).
- 10) Rada viis Kauni lossivaremetesse
Vanimaal teated linnusest ulatuvad 1248.
aastasse. Ordulinnus oli avatavasti
püstitatud, mille 1297. a. lüpsilillid maha
põletati. XIV saj. esimesel poolel ehitati
se uuesti kivist linnuseks.

Lübi sõja algul hoivand Neue väed 1560.a. Karkni, 1561.a. vallutand alle poolakad, 1563.a. juba rootslased. 1573-1578 kuulus Karkni Liiwima kuningale Maiguisele, mis laugis Karkni jälle poolakate valdustesse 1600-1602 a. järele peremeheks jälle rootslased. Niiuks kaitlust muutus linnus varumeis. Tõplikult kaotas Karkni linnus oma tähtsuse iluusest Põhja sõja ajal. 1778.a. ehitati praegune kinnis ordulinnuse varumise (J. Silant jt., 1965).

11) Karkni linnungas seotud muistendeid on kasutanud kirjanik August Kitzberg oma ajaloolises jutustuses "Linnus". Selle kaudu on laenuvalt teatav saanud Kadriina Tulp linnusevarumise loodungal, millest nüüd on järele ainult tükkide muin.

12) Linnusest põhja pool asus ordulinnuse matumiseas kabel, mille kohale XVII sajandil ehitati uus tänapäevani püsinud kabel.

13) 14) Niiu Kerkkooli järele tänuvise kooli paigiga, vajatava aia ja ja vaatamine vana kihelkonnakooli loomel.

Loodusõprade II kokkutulnust osavõtjad
tutvunud aiavalt põhiliselt Nuia-Palli
vahelist maadest ühel poolt alusa
Palli-Kaaksi kultuuriloolis-maastikulise
õppeajaga (vt. skeem liias).

Osavõtjad olid jaotatud 3 rühma
v.a. 1 väike rühm (nue koalide erindajad).
Kõiki rühmi viisid õppeajale ja
andrid selgitusi Nuia Kerkkoali õpilased.
See rada ongi rajatud selle koali
bioloogiaõpetaja em. Martinoosi eest-
vedamisel.

III. Näistlustest.

Täinade tundmise näistluse eel
komisjon märkis, et remeltatav 50
liigiga tutvuti õppeajal alles.
Koonkõlastati tundmises väljapan-
davad liigid (et väljas aland aiavalt
need liigid, millega iga rühm
õppeajal alles tutvus). Tunde-
tuli: 1. kääpärk

2. metsstulikas	12. kollane
3. kopsurohi	13. tšlane
4. aarosi	14. õjamõel
5. kumakook	15. lõosilur
6. kaurakabi	16. kullerkapp
7. muremarohi	
8. lepinkill	17. 15
9. naat	18. taimeliiki.
10. põldosi	
11. jumane leeder	

Kõik 15 liiki tundrid Taitu P. Kk. ja Taitu T. Kk. võistkonnad, mis koosnesid mõlematel koalidel 7-nda klami õpilastest. Võitja selgitas lisa-üttsanne, mille lahendus õigesti 8 Kk. Võistkond tundis viidukälvaukku, tähtsammalt, rihmsaamblikku, lõhna-saamblikku, nagulapiksaamblikku ja seinakõrvi. T. 5. Kk. võistkond tundis lisaüttsannust 3 liiki. Kolmandale kohale jäi T. 6. Kk. (mehekoal) 14,5 punktiga. Fotol 2. au võistlemas T. VII Kk. erinades.

Noorematest võistlejatest (5-6 kl.) tuli 14 punktiga esikohale T. XII Kk., järgnes 13 punktiga T. X Kk. ja siis tuli 12 punktiga T. II Kk.

Sini, kuni võistkonnad ükshaaval taimede tundmisel võitlendid, oli võimetus jätku proovida vältlehtide koostamises. Ka mis premeeriti huvitavamaid ideid.

IV Kokkuvõte.

Taitu noorte looduseõprade I kokkutulekust tehti kokkuvõtteid Karkri lossimägedes peale lõunaroogi Nuia sööklas. Igale osavõtjale jäi mälestuseks sellist päikesepaistelist päevast embleem. Paimaid taimede tundjaid (mõlemas vanus rühmas kolm enikohat) autasustati roosimärkidega.

Ka tublimeid näbadehade koostajaid
antastati kirjandusega. Õpperaal
ja taimede tundmatappimisel aliks
olund teadlasi (T. Kempaie, T. Hansen,
H. Nironian), Nuia Kemmoli bioloogia
opitajat ja 4 õpilast- matkajakti
peeti meelis raamatutega.

Kokkuvõttalt näiks öülda, et
se looduseõprade kokkutulek
oli meeldijate ja roudalõuunud
mütus.

V. Kasutatud kirjandus

1. Eesti kirjanduse biograafiline leantow.
Tallinn, 1975.
2. J. Silast jt. Kas tunned maad? Tallinn, 1965.
3. L. Lamp. Polli-Kaani kultuuriloolis-
maastikuline õpperaal - "Eesti
Loodus" nr. 8 1982. a.
4. M. Kark jt. Taimede välisõaraaja. Tallinn,
1975.
5. A. Mäemets. Eesti NSV jameed ja nende
kaitse. Tallinn, 1977.
6. A. Siimon jt. Eesti pomoloogia. Tallinn, 1970.

VI. Lisad

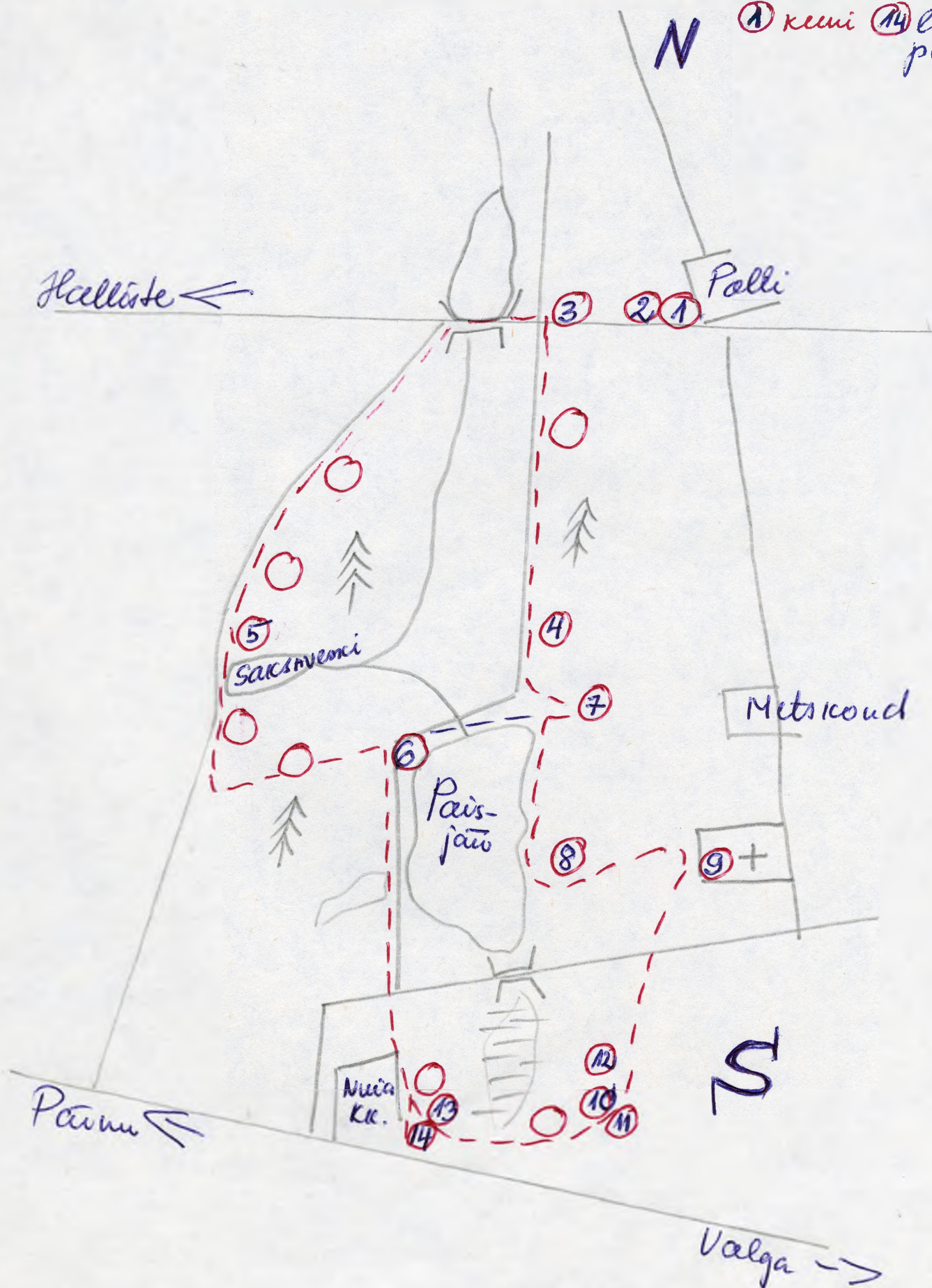
1. Saubleen (kaamel)
2. Kutsu (tumbriks)
3. Õpperaal skeem lk. 10
4. Fotod looduseõpradest lk. 11.

Lisa 3.

Õppuraja meen

--- radar

① keemi ①④ läbitud
punktid

Lisa H. Fotod looduseõppidest

FK 42689-1

H. Nuomashi juhendamisel linnu-
laulu kuulamas Foto 1.

FK 4689-2

T. VII Kk. mõistkoad mõistlustes. Foto 2 *

* Fotod on valmistanud K. Järviste

Sisukord

- I. Sissejuhatus lk. 1.
- II. Polli-Kauri kultuuriloolis-
maastikuline õpperada
(lähitud aia) lk. 2
- III. Näitlustest lk. 7
- IV. Kokkuvõte lk. 8
- V. Kasutatud kirjandus lk. 9
- VI. Lised:
 - 1. Embleem (kaanel)
 - 2. Kutse (tühikene kaanel)
 - 3. Õperaja meen lk. 10
 - 4. Fotod loodusipradest lk. 11.

